

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ  
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ  
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY



**«Жаңа қаржы үлгісі – қазақстандықтардың әл-ауқатын  
арттырудың негізі»  
халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының  
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ  
25 қантар 2019 ж.**

**СБОРНИК ТРУДОВ**  
международной научно-практической конференции  
**«НОВАЯ ФИНАНСОВАЯ МОДЕЛЬ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ  
БЛАГОСОСТОЯНИЯ КАЗАХСТАНЦЕВ»  
25 января 2019 г.**

**PROCEEDINGS**  
international scientific and practical conference  
**“New financial model as the kazakhstanis' wealth growth factor”  
25 January 2019**

Астана, Қазақстан  
Astana, Kazakhstan

**УДК 336.11**  
**ББК 65.261**  
**ГРНТИ 06.73.15**

**Редакционная коллегия:**

Декан Экономического факультета д.э.н., профессор Макыш С.Б.  
Заместитель декана по научной работе, к.э.н., доцент Бакирбекова А.М.  
Заведующий кафедрой «Государственный аудит» к.э.н., и.о. профессора Бейсенова Л.З.  
Профессор кафедры «Государственный аудит» д.э.н., профессор Сембиева Л.М.  
Профессор кафедры «Государственный аудит» к.э.н., и.о. профессора Алибекова Б.А.  
Доцент кафедры «Государственный аудит» к.э.н., доцент Тажикенова С.К.  
Доцент кафедры «Финансы» к.э.н., доцент Жагыпарова А.О.  
Зав.кафедрой «Экономических и математических дисциплин» ЕАГИ, к.э.н., доцент Тажбенова Г.Д.  
Старший преподаватель «Экономических и математических дисциплин» ЕАГИ, м.э.н. Мажитова Б.Б.  
Зав. кафедрой «Бухгалтерского учета, анализа и аудита в отраслях народного хозяйства» БГЭУ (г. Минск, Республика Беларусь), д.э.н., профессор Панков Д.А.  
Зав. кафедрой «Бухгалтерского учета, анализа и аудита» ГБОУВО РК «Крымский инженерно-педагогический университет» (г. Симферополь), д.э.н., профессор Абдуллаев Р.А.  
Доцент кафедры «Бухгалтерского учета, анализа и аудита» ГБОУВО РК «Крымский инженерно-педагогический университет» (г. Симферополь), к.э.н., доцент Мандражи З.Р.

**«Жаңа қаржы үлгісі – қазақстандықтардың әл-ауқатын арттырудың негізі»**  
халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының еңбектер жинағы. – Астана:  
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2019.

**Новая финансовая модель как фактор повышения благосостояния казахстанцев:**  
Сб. материалов межд. науч-практ. конф. – Астана: Евразийский национальный  
университет им. Л.Н. Гумилева, 2019.

Proceeding sinternational scientific and practical conference “**New financial model as the kazakhstanis’ wealth growth factor**” - Astana, L.N.Gumilyov Eurasian National University, 2019.

**ISBN 578-601-337-111-5**

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция жинағында азаматтардың табыстылығының кепілі болатын және қазіргі әлемнің сұрауларына жауап бере алатын жаңа қаржылық моделін жасау бойынша өзекті мәселелер қарастырылған

В сборнике материалов международной научно-практической конференции рассмотрены актуальные вопросы формирования новой финансовой модели, отвечающей вызовам современного мира и обеспечивающей залог успешности государства через повышение благосостояния граждан.

Materials of the international scientific and practical conference address the current issues of a new financial model formation responding the modern world challenges and providing a key to success of the state in increasing the welfare of citizens

**УДК 336.11**  
**ББК 65.261**

**ISBN 578-601-337-111-5**

© Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2019

© Евразийский Национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2019

© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2019

5. Нәбиев Е.Н. Халықаралық экономикалық қатынастар: Оқу құралы./ Астана: «Фолиант», 2001.-164 б.
6. Қазақстан Республикасының Конституциясының III бөлім 40 бап
7. Елемесов Р.Е. Халықаралық экономикалық қатнастар. /А.:2002 – 287 бет.
8. Қазақстан Республикасы Президентінің 2006 жылғы 1 наурыздағы «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті елу елдің қатарына кіру стратегиясы» атты Қазақстан халқына Жолдауы.
9. Абдулпаттаев С. «Қазақстанның Еуропа елдерімен қатнасы»./Ақиқат, №10, 2001- 15бет.
10. А.К. Нурпейсова. С.Н. Сабитова «Халықаралық экономика және халықаралық коммерциялық іс / Алматы: LEM, 2012- 184 б.
11. Қазақстан Республикасы мен оның өңірлерінің әлеуметтік-экономикалық дамуының статистикалық көрсеткіші. /№4, 2006 – 48 бет.

## **МЕМЛЕКЕТ ЭКОНОМИКАСЫНА ИНВЕСТИЦИЯЛАР АҒЫМЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ**

**Жунусова А.Ж.**

аға оқытушы, экономика ғылымдарының магистрі  
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті, Астана қ.,  
Қазақстан Республикасы  
E-mail: zhunusova.azh@yandex.ru

**Аннотация:** На современном этапе развития Казахстана как суверенного государства, направленного на построение цивилизованных рыночных отношений, приоритетным путем экономических реформ является разработка и реализация инвестиционной политики страны, нацеленной на достижение высоких темпов экономического роста и роста эффективности экономики.

С целью осуществления данных задач, а также для обеспечения коренных изменений в экономике на базе программы Правительства РК по осуществлению реформ в условиях недостаточности внутренних источников финансирования исключительно важную роль приобретает привлечение иностранного капитала в экономику Казахстана.

Приток прямых иностранных инвестиций в Казахстан осуществляется посредством создания совместных предприятий, дочерних предприятий, приватизации государственных предприятий с участием иностранного капитала, передачи в управление иностранным фирмам крупных промышленных предприятий и инвестирования банковского сектора.

**Annotation:** At the present stage of development of Kazakhstan as a sovereign state, aimed at building civilized market relations, the priority of economic reforms is the development and implementation of the country's investment policy aimed at achieving high economic growth and economic efficiency.

In order to implement these tasks, as well as to ensure fundamental changes in the economy based on the program of the Government of the Republic of Kazakhstan to implement reforms in the context of insufficient domestic sources of financing, the attraction of foreign capital to the economy of Kazakhstan acquires a crucial role.

The inflow of foreign direct investment in Kazakhstan is carried out through the creation of joint ventures, subsidiaries, the privatization of state-owned enterprises with the participation of foreign capital, the transfer of large industrial enterprises to foreign firms, and the investment of the banking sector.

**Түйінді сөздер:** инвестициялар ағымы, тәсілдер, басымдылықтар, тәуекел, нарық, мемлекет, шетел капиталы.

Қазіргі кезде Қазақстанның экономикалық өрлеуі негізінен инвестициялар ағымының үлкен ауқымда құйылуына тікелей байланысты. Себебі, мемлекетіміздің өндірісінің өрлеу потенциалының деңгейі қазіргі өндіріс мөлшерінен 15 есе жоғары. Осындай мәнге жету үшін шетел капиталы ағымын тарту көлемін ұлғайту мен қатар, ұлттық инвестициялау қызметінің де үлесін арттыруды бірінші басымдылыққа қойып, отандық инвесторлардың, яғни компаниялардың инвестициялық бағытын өндірістің өндіруші және өңдеуші салаларына бағыттауын ынталандыруымыз қажет

Осыған орай, инвестициялық саясат төмендегідей мәселелерді шешуі шарт:

- 1) Салынатын капиталдың спектрлік сипаттамаларын бағалау;
- 2) Толықтай бүкіл экономика субъектілері үшін бірдей құқықты жағдайды қалыптастыру;
- 3) Экономикалық жан-жақты әлеуметтік бағытты жетілдіру.

Сонымен қатар, Қазақстан экономикасына шетел бизнес субъектілері тарапынан мүмкін болатын қажетсіз зардаптардың болмауын немесе минимумын қамтамасыз ету қажет.

Қоса кете, математикалық-статистикалық, тиісінше бухгалтерлі қаржылық есептерді әзірлеудің үлгілерін дамыту жөніндегі іс-шаралар кешенін бақылау қажет [1].

Халықтық мақсаттарды қорғау үшін шетелдік компаниялардың ішкі нарығымызда монополия орнатуға жол бермеу қажет.

Қазақстанның ұлттық құндылықтарын қарама-қарсы болса, шетелдік инвесторлар мен жасалған келісім-шарттарды қайта қарастыру маңызды.

Қазіргі кезде ұтымды инвестициялар ағымын басқару саясатын жүргізу үшін төмендегі мәселелерге назар аудару қажет, жекелеп айтқанда, келесі шараларды жүзеге асыру керек:

- салықтық жеңілдіктер мен инвестициялық преференцияларды жетілдіру;
- «Бағалы қағаздар нарығындағы инвесторлардың құқықтары мен мақсат-мүдделерін қорғау туралы» жаңа нормативтер енгізу;
- инвестициялау бойынша жоспар-жобалардың қаржы тиімділігін бағалау жолында нұсқаулар құрастыру;
- инвестициялық жоспар-жобалардың тиімділігін бағалау, талдау мақсатында экономикалық-статистикалық көрсеткіштер жүйесін құрастыруда экономикалық, әлеуметтік, әрі саяси әсер етуші факторларды ескеру;
- инвестициялау жобаларын зерттеуге байланысты тәсілдемелік сілтемелерде тәуекелді факторлардың нақты формада ескерілуі, инвестициялау жобаларына инфляция мөлшерін біле отырып өзгертулер енгізу;
- инвестициялық жобалардың тиімділігін анықтаудың мерзімді тәсілін дайындау [2].

Мемлекеттің экономикалық тәуелсіздігі көбінесе олардың инвестициялар, шетел капиталы ағымының дұрыс реттелуіне байланысты. Салаларды топтастыру және үйлестіру нарықтық жағдайда аса маңызды тәсілдердің бірі болып табылады. Салаларға басым көңіл бөлу шағын және орта сектордың дамуының айрықша стимулы екені маңызды. Реттеу жолдарына тоқтала кететін болсақ, келесідей сатыға көңілді аса аудару қажет.

Ең алдымен, мемлекет шағын және орта бизнеске шетелдік капиталын тарту жағдайында сол капитал қорларын салықтық басымдылықтармен үнемі қолдап отырады. Сонымен қатар, шетелдік инвестициялар ағымы бірінші жағдайда өнім өндірісі мен салалар спектріне бағытталуы қажет. Оны біз салалық басымдықтар деп атаймыз:



Сурет 1 - Экономикалық жалпылама салалық басымдықтар

Ескерту - мәліметтер негізінде автормен құрастырылған [2]

Шетелдік капиталдар ағымын тартудың басты артықшылықтары қолайлы өмір деңгейін қамтамасыз етуші салалар мен сыртқа сатылуға бағытталған өнім өндірісі – мұнай-газ және химиялық салалар, электрлі энергетика, металлургия, коммуникация және АӨК, өйткені Қазақстан Республикасы өз жағынан агросектордағы, жүн, бидай және мақтаның ірі өндірушісі. Мұнай және газ сферасында мұнай көлемін және табиғи газды өндіру мен сыртқа сатуды арттыру, мұнай құбырлары мен ішкі газ құбырларының санын ұлғайтуға аса бақылау қоюы тиіс.

Мемлекетіміздің тұрақты өрлеуі жолында қазіргі кезде мемлекеттік органдар ұлттық өнім өндірісіне және өнеркәсіптік секторына тура шетел капиталын, нақты инвестициялар ағымын және экономикалық стратегиясына сәйкес белсенді, дәлірек айтқанда бәсекеге қабілетті өнім өндірісіне жұмсалынған инвестициялар ағымын тартуды макроэкономика және трансұлттық компаниялар жолымен іске асыруды жетілдіру керек.

Сонымен қатар, инвестициялар ағымын реттеу саясатының іске асырылуы оны нақты ғылыми әрі теориялық-практикалық зерттеумен байланысты. Ең біріншіден, капитал ағымын жайында ғылымға негізделетін теория қалыптасып, оны нысанды жолда жүзеге асыру мен реттеудің тетіктерін нақтылау қажет.

Қазақстан Республикасының 2015 жылы 29 қазанда қабылданған Кәсіпкерлік Кодексі осындай мәселелерді басқару мен реттеу, топтастыру, тұрақтау мен өрлетуде басымды мүдде болуы керек. Себебі, қазіргі саясатты жүзеге асыру әлеуметтің талаптарынан пайда болды, сол сияқты, Қазақстанымыз шетелдік қаражат қорынсыз, технологиясыз және тәжірибесіз экономикалық дамуға, индустриалды-инновациялы өрлеуге бағыттала алмайды. Тәуелсіз Қазақстан Республикасының инвестициялық климаты жылдам даму үшін едәуір қолайлы, ал мемлекетімізге тартылған шетелдік инвестицияларының ағымы олардың көлемі жолымен бірінші озық орынға тұруы үшін елімізге әлеуметтік қолдау мен оперативті қимыл қажет.

Танымал компаниялардың инвестицияларын көптеп тарту үшін қажетті тетіктерді ұтымды пайдалана білуге тиіс.

Жапония мемлекетіндегідей ішкі ғылыми қорғау тәжірибесін Қазақстанда да енгізуді жеделдету қажет.

Халықаралық тәжірибе көрсеткендей төмендегі жай-күйді қамтамасыз етуші іс-шаралар инвестициялар ағымын реттеудің басым шеңбері болып табылады:

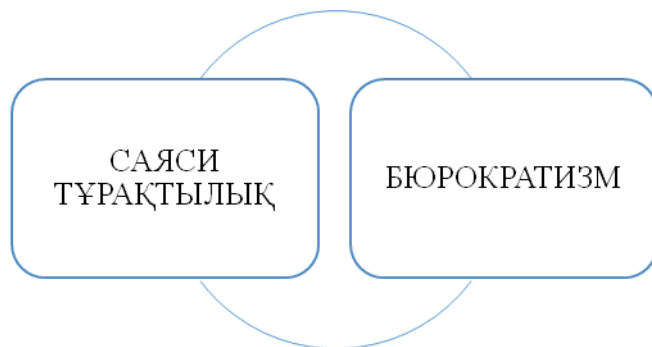
- жеке кәсіпкерлік үшін соншалықты маңызды болмаса да, мемлекеттің, халықтың, экономикалық жүйенің, экологияның және азық-түлік қорларының жектіліктілігін және қауіпсіздігін қамтамасыз ету;

- артулы ұдайы өнім өндірісі мақсатында халықтың, қоғамның күнделікті қызметі жолында дұрыс жағдай қалыптастыру;

- халықты әлеуметтік қамсыздандыру және адамдардың тұтыну корзинасын жетілдіру (әлеуметтік қорғау, сақтандыру, медицина, білім, кадрларды оқыту, ғылым) [3].

Келешекте Қазақстан өзінің өндірістік секторын дамытуға ұлттық инвестицияларды ынталандыруға, ұлттық инвестициялық белсенділікті арттыруға аса көңіл бөлуі керек. Шетел капиталын тарту жолындағы саясатты іске асыру Қазақстанның әлеумет шаруашылығын тиімді жетілдіруге, экономиканы қайта құруға, ғылыми-техникалық дефицитті жеңуге қабілетті болуы керек.

Кестелердегі мәліметтер респонденттердің жауаптарына сай алынған. Осыған байланысты, әсер етуші ең позитивті фактор «саяси тұрақтылық» (56%) болса, ең негативті фактор «бюрократизм» (28%) екенін анықтадық.



Сурет 2 - Инвестициялар ағымына әсер етуші негізгі факторлар

Жоғарыдағы суретке сәйкес, инвесторлар үшін инвестициялық қызмет нысаны ретінде Қазақстанды таңдауға әсер етуші позитивті, және тиісінше негативті факторларды көруге болады. Позитивті факторларды анықтау барысында респонденттердің тек 2%-ы ғана Қазақстанның перспективті нарықтық потенциалын белгіледі. Осыған байланысты, біздің талдауда 2 проблема анықталды:

1) Қазақстан өзінің нарықтық потенциалын арттыруы тиіс;

2) Бюрократизм Қазақстанда әлі де ең негізгі проблемалардың бірі болып табылады.

Талдау нәтижесінде, аталған екі мәселені шешу бойынша келесідей ұсыныстар бар:

- Қазақстан Республикасы 2015 жылдың 27 шілдесінде Халықаралық Сауда Ұйымына (ХСҰ) ресми түрде мүше болды. Осындай тиімді жағдайды пайдаланып, Қазақстан өзінің ішкі нарықтық жүйесін дамыту, кеңейту жөнінде ұзақ мерзімді тікелей нарыққа бағытталған стратегияларын жүзеге асыруы тиіс. Бұл инвестициялар ағымының артуына тікелей жағымды әсерін тигізеді;

- ХСҰ-на мүше болғаннан кейін, Қазақстанның ішкі тауар, әрі шикізат нарығына шетелдік өндірушілер енді. Отандық тауар өндірушілер мен қызмет қамтамасыз етушілердің бәсекелік қабілетін сыртқы бәсекелестердің келуі едәуір арттыруы тиіс. Ал жеке сектор әрқашан үлкен көлемді капитал ағымымен жұмыс істейді. Қазақстан Үкіметі бұл нарықтық қатынастарды тиімді реттеу үшін қолданылатын заңнамалар мен нормаларды жеңілдетілген жүйеге келтіруі тиіс.

- Жаңадану барысында Қазақстан ағымдағы ғасырдың принциптері мен талаптарына сай басқару және реттеу жүйелерін жеңілдету үшін компьютерлік жүйені қолдануда. ҚР Инвестициялар және даму министрлігінде инвесторлар үшін «бір терезе» қағидасы кең қолданылып келеді.

Бұл қағидаға сәйкес: «Инвесторлар үшін «бір терезе» қағидасы деп инвесторлардың құжаттарды жинау және дайындауға қатысуын барынша азайту және олардың мемлекеттік органдармен тікелей байланысын шектеуді көздейтін, уәкілетті орган тарапынан инвесторларға мемлекеттік қызметті көрсететін орталықтандырылған нысан болып табылады». Шетел тәжірибесі көрсеткендей, бұл қағида аса тиімді жұмысты, әрі бюрократизмнің минимумын қамтамасыз етеді. ҚР Үкіметі үшін осындай типтегі қағидаларды әлеуметтік, экономикалық-статистикалық, т.б. ақпарат жинау арқылы үнемі жетілдіру, кеңейту өте қажет.

Перспективада, Үкіметке республика халқының әл-ауқатын көтеру және экономиканың балансталған дамуына өз үлесін енгізуі үшін инвестициялық климатты жақсарту, сала және аймақ бойынша инвестициялық ағымды реттеу бойынша басталған жұмысты жалғастыруы керек.

Аталған ұсыныстар инвестициялар ағымына мемлекеттік басқарудың ықпалын зерттеу нәтижесінде қалыптасты.

Осыған орай, қорытындыла айтқанда Қазақстандағы инвестициялар ағымын реттеу қызметі өрлеу жолында. Инвестициялар ағымының ауқымын арттыру үшін ішкі ресурстарды жетілдіру қажет, солардың қатарында зейнет ақы қорлары, сақтандыу нарығы, инвестициялық қорлар капиталдары қызметін нығайтуы тиіс. Осыған байланысты Үкімет өз жағынан нақты реттеу, бақылау мен рыноктық түзетулерді ескеріп нормативті-құқықтық заңнамаларды икемдеу, дамыту, әсер етуші факторларды ескеру мен капиталдар ағымын тарту бойынша іс-шаралар жүйесін іске асыру басымдылықтың белгісі болуы тиіс.

### **Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:**

1. Қазақстан Республикасының Президентінің 2010 жылғы “Жаңа онжылдық – жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері” атты жолдауы.
2. «Қазақстан» іскерлік журналы, investkz.com
3. ҚР Іскерлік порталы, capital.kz

### **РАЗВИТИЕ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В КАЗАХСТАНЕ**

**Зекенов Е.Н., Кабдешев Д. К., Шакизада Б.Н.**

студенты 2 курса, специальности «Государственный аудит»

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, г. Астана,

Республика Казахстан

E-mail: [everest-astana@mail.ru](mailto:everest-astana@mail.ru)

**Андапта:** Осы мақалада Қазақстан Республикасының индустриалды-инновациялық дамуының басымдықтарының бірі болып табылатын шағын және орта кәсіпкерлікті дамыту